

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานสร้างสรรค์

ภาคใต้ เป็นภูมิภาคหนึ่งของประเทศไทย ที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทร Malay ชนชาติด้วย อ่าวไทยทางฝั่งตะวันออกและทะเลอันดามันทางฝั่งตะวันตก มีทิวเขาที่สำคัญ ได้แก่ ทิวเขาภูเก็ต ทิวเขานครศรีธรรมราชและมีทิวเขาสันกาลาคีรีเป็นพรมแดนกันระหว่างประเทศไทยกับประเทศ มาเลเซีย ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้มีฝนตกตลอดปีและเป็นภูมิภาคที่มีฝนตกมากที่สุด ภาคใต้ ยังเป็นดินแดนแห่งหมู่เกาะและท้องทะเลสวยงามที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้ง ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของ ชาวใต้ก็มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ ในภาคใต้ยังมีผู้คนหลากหลายศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และหลากหลายความเชื่อ เข้ามาเพื่ออาศัยอยู่และวางรากฐาน ทั้งชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวจีนเชื้อสาย มาเลย์ ดังนั้นอิทธิพลของวัฒนธรรมภาคใต้ จึงมีรูปแบบที่ผสมผสานทั้งลักษณะของภาษา สำเนียง ซึ่ง จะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

หนึ่งในวัฒนธรรมที่น่าสนใจ คือ ศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นของภาคใต้ ที่ เรียกว่า หนังตะลุง เป็นการเล่าเรื่องราวที่ผูกร้อยเป็นนิยาย ดำเนินเรื่องด้วยบทหรือกรองที่ซับซ้อน เป็นสำเนียงท้องถิ่น หรือเรียกว่าการ "ว่าบท" มีบทสนทนาแทรกเป็นระยะ และใช้การแสดงเงาบน จอผ้าตั้งดูคล้ายตาของผู้ชม โดยการว่าบท การสนทนา และการแสดงเงา นี้ นายหนังตะลุงเป็นผู้แสดง เองทั้งหมด ในโรงหนังตะลุงซึ่งจะใช้เนื้อที่ราว 2x3 เมตร พื้นยกสูงกว่าระดับศีรษะผู้ใหญ่น้อย หลักการของหนังมีลักษณะเป็นเพิงหมาแหงน คือ ส่วนหน้าของหลังคาจะสูงลาดลงมาถึงส่วนหลังที่เตี้ย กว่าด้านหน้าโรงใช้ผ้าขาวบางซึ่งเป็นจอ ขนาด ประมาณ 5x10 ฟุต และจะใช้แสงจากดวงไฟที่แขวน ไว้ใกล้จอเพื่อสร้างเงาของตัวหนัง (ปรีชา นุ่นสุข, 2534:24)

สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการเล่นหนังตะลุง คือ รูปหนังตะลุงที่มีหลากหลายรูปแบบ แตกต่างกันไป มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแม้จะเป็นตัวละครในเรื่องเดียวกัน เนื่องจากความแตกต่างใน ธรรมเนียม รูปแบบทางศิลปะ และคติความเชื่อเช่น หนังตะลุงของชาวที่มีบุคลิกสะดุดตาโดยลักษณะ ของรูปหนังคล้ายการ์ตูนในเรื่องป๊อปปาย คือ ตัวผอมสูง ผมหยักศก คอและไหล่ยาวผิดธรรมชาติ แข็งขาลึกยาวแก้ง่างผิดปกติ เป็นเสมือนกระดูกเคลื่อนที่ แต่มีเครื่องอาภรณ์ตกแต่งสวยงามเป็น พิเศษ โดยเฉพาะส่วนศีรษะจะเน้นการตกแต่งและเครื่องประดับ เช่น ชฎามงกุฏ ท้ายยาวงอน โคนง เหมือนเขาควาย จมูกโด่งยาวสวยงามมาก และตัวหนังก็จะทาดด้วยสีดำ เพื่อความคมชัดของเงา

หนังตะลุงเป็นการแสดงที่นิยมแพร่หลายที่สุดประเภทหนึ่งโดยเรื่องที่นิยมนำมาเล่นหนังตะลุงเมื่อ 80 ปีก่อน คือเรื่องรามเกียรติ์ นิทานประโลมโลก บ้างก็มาจากวรรณคดี บ้างก็ดัดแปลงมาจากชาดกหรือผูกเรื่องขึ้นมาเองเช่นสุวรรณราช แก้วหน้าม้า ลักษณะวงศ์ โคบุตร หอยสังข์ หลวิชัยคำวี นางสิบสอง พระสุธน และเต่าทอง เป็นต้น หนังบางคณะก็นำนวนิยายมาดัดแปลงเล่นก็มี เช่น เรื่องพานทองรองเลือด เรื่องเสือใบเสือด่า ของ ป.อินทรปาไลต์และบางเรื่องของพนมเทียน เป็นต้น

แหล่งกำเนิดของหนังตะลุง ภาคใต้ของไทยมีตำนานว่า ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อราว 4000 ปีมาแล้ว หนังตะลุงเกิดขึ้นที่เมืองพัทลุงโบราณ เพราะดินแดนโดยรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาพัทลุง เคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณเก่าแก่ มีพื้นฐานเป็นบ้านเมืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 5-6 เพราะเป็นที่ราบแหล่งเพาะปลูกทำนาทำเกษตรกรรมที่ใหญ่โต กว้างขวางสมบูรณ์ยิ่งแห่งหนึ่งบนแหลมมลายู จึงมีคนอพยพมาตั้งชุมชน และกลุ่มชนเหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเป็นชุมชนเมืองในพุทธศตวรรษที่ 9-14 ชาวอินเดียเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและรับวัฒนธรรมอินเดียในยุคแรกเข้ามา จึงทำให้มีความเจริญยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันก็ยังคงมีการถกเถียงกันถึงเรื่องแหล่งกำเนิดของหนังตะลุงกันอย่างไม่สิ้นสุด เนื่องจากต่างฝ่ายก็อ้างว่ากำเนิดจากบ้านเมืองประเทศของตนก่อนเสมอ ซึ่งในความเป็นจริงอาจเป็นเพราะว่า ชาวอินเดียนำหนังตะลุงออกเผยแพร่ในหลายพื้นที่ ต่างคนต่างนำวัฒนธรรมไปเผยแพร่ตามที่ต่างๆ เช่นกัน เมืองเหล่านั้นจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมดังกล่าวด้วย และด้วยเหตุนี้เองรูปร่างตัวละครหนังตะลุงในแต่ละประเทศจึงแตกต่างกัน อาจจะมีทั้งวัสดุที่นำมาใช้ทำตัวละคร รูปลักษณะ ทรวดทรงต่างๆ แม้เรื่องราวที่เล่นจะเป็นเรื่องเดียวกันก็ตามหรือแม้จะมาจากครุคนเดียวกันแท้ๆ ทั้งนี้เพราะพื้นเพของรสนิยมความงาม พื้นฐานทางวัฒนธรรมศาสนาและความเชื่อในพื้นที่นั้นดั้งเดิมแตกต่างกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าหนังตะลุง คือ เอกลักษณะเฉพาะทางศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีชื่อเสียง และกว้างขวางที่สุดของชนชาติในคาบสมุทรทะเลใต้ทั้งหมด

จากการศึกษาเรื่องราว ลักษณะของหนังตะลุงและความเป็นมาของหนังตะลุง ทั้งในเรื่องของ ภาพ แสง เสียง การแสดงต่างๆ จึงทำให้ผู้ประพันธ์เกิดความหลงใหล และต้องการประพันธ์บทเพลงที่มีแรงบันดาลใจมาจากละครหนังตะลุง เช่น เงามภาพของหนังตะลุง ทำทางการเคลื่อนไหวต่างๆ รวมถึงเรื่องราวที่มีความน่าสนใจ โดยผู้ประพันธ์นำเสนอแรงบันดาลใจดังกล่าวผ่านเทคนิคการประพันธ์บทเพลงเพื่อนำเสนอผลงานการประพันธ์เพลงที่สมบูรณ์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์งานสร้างสรรค์

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เพลงที่เล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับหนังตะลุงของภาคใต้ ผ่านเทคนิคการประพันธ์บทประพันธ์แบบสมัยใหม่ ในมุมมองของการบอกเล่าเรื่องราวของเงา ตัวละคร และเนื้อเรื่องของหนังตะลุง

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ประพันธ์เพลงและเรียบเรียงบทประพันธ์สำหรับวงดนตรี 3 ประเภทที่แตกต่างกัน โดยมีแรงบันดาลใจมาจาก ท่าทางการเคลื่อนไหวของตัวละครหนังตะลุง เรื่องราวของหนังตะลุง และ ทำนองประกอบของหนังตะลุง และบรรยายลักษณะของหนังตะลุง

1.4 แรงบันดาลใจ แนวคิดและปรัชญา

- เพลง อ้ายเท่ง

อ้ายเท่ง คนได้จะเรียกตัวหนังตะลุงว่า “อ้าย” เป็นคำเรียกมาแต่โบราณ ใช้บ่งบอกเพศของตัวหนังอ้ายเท่งเป็นคนธรรมดา ชาวบ้านทั่วไป เป็นตัวเอกของหนังตะลุง เพราะเป็นตัวตลกมุขมากแบบชาวบ้าน บุคลิกและลักษณะเด่นของอ้ายเท่ง คือ รูปร่างผอมบางสูง ท่อนบนยาวกว่าท่อนล่าง ผิวดำ ปากกว้าง หัวเถิก จมูกโต หน้าตามู่ทุ่คล้ายนกกระฮัง นิ้วหงิกงอนิ้วมือขวายาวโตคล้ายอวัยวะเพศผู้ชาย นิ้วชี้กับหัวแม่มือซ้ายงอหยิกเป็นวงเข้าหากัน ผอม พุงโต ตุตลีบ นุ่งผ้าถุงลายหมากรุก คาดพุงด้วยผ้าขาวม้า ไม่สวมเสื้อ ที่สะเอวเหน็บมีดอ้ายครก

ภาพที่ 1.1 รูปหนังอ้ายเท่ง

(ที่มา : ออนไลน์ <http://www.oknation.net>)

อ้ายเท่งมีนิสัยพูดจาขวานผ่าซาก เสียงดัง ไม่เกรงใจใคร กล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา พูดจริงทำจริง อ้ายเท่งเป็นชาวคุชุตอำเภอสะเทິงพระ จังหวัดสงขลา อาชีพทำหว่าก (น้ำตาลเมา) และหากุ้งฝอยในทะเลสาบสงขลา ผู้รับบางคนเล่าว่าสาเหตุที่เท่งนี้วิ่งหนีงอเพราะน้ำกัดเนื่องจากต้องไปยืนแช่น้ำและมกุงอยู่ในทะเลสาบ

ตำนานการสร้างอ้ายเท่ง นายหนังจังหวัดสงขลาเล่าสืบต่อๆ กันมาว่า หนังจวนคุชุต (หนังที่เล่นในหมู่บ้านคุชุต) เป็นผู้ตัดรูปอ้ายเท่งไว้แสดงเป็นคนแรก โดยนำหนังฝาเท้าของนายเท่งมาติดกับปากล่างของอ้ายเท่งและจากการคำนวณหาอายุของหนังจวนผู้ที่นำอ้ายเท่งมาใช้แสดงพอจะประมาณได้หนังจวนน่าจะมียายุอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 3 หรือประมาณ 150-200 ปี (ไพโรจน์ ทองวัน, 2553:31)

การประพันธ์บทเพลงนี้ ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการจำลองลักษณะเฉพาะตัว ทำทางการแต่งกาย รูปลักษณ์ ลักษณะนิสัย การพูดจา รวมถึงจังหวะกลองประจำตัวของอ้ายเท่งประกอบการประพันธ์ โดย Piano บรรเลงเดี่ยว ในการบ่งบอกนิยามของตัวละครที่ชื่อว่า “อ้ายเท่ง”

- เพลง Esoteric

Esoteric เป็นคำที่ผู้ประพันธ์ให้ความหมายว่า “เบื้องหลังการถ่ายทำ” เพราะโดยรากศัพท์ของคำๆ นี้ มีความหมายทั่วไปหลายความหมาย กล่าวคือ สามารถแปลว่า ลับสุดยอด ยกที่จะเข้าใจ หรือรู้กันเพียงวงใน เป็นต้น ผู้ประพันธ์มีความเห็นว่าตัวของนายหนังตะลุงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการถ่ายทอดเรื่องราวและสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้ชม ทั้งทำทางการเชิดหุ่น การพากย์เสียง น้ำเสียงที่แสดงออกมา นอกจากนี้ คือ บรรยากาศในโรงหนังตะลุงที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน และตัวหนังตะลุงที่มีรูปร่างเอกลักษณ์แตกต่างกัน

ในบทประพันธ์บทนี้ผู้ประพันธ์บรรยายถึงบรรยากาศเบื้องหลังการแสดงหนังตะลุงตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตอนจบ ต้องมีการเตรียมตัวอย่างไร มีความซับซ้อนเพียงใด โดยบรรยายเฉพาะองค์ประกอบของการแสดง ภาพบรรยากาศการทำงาน โรงละคร และขั้นตอนการเล่นหนังตะลุง

ผู้ประพันธ์ได้ศึกษาข้อมูลอื่นๆ มาเพื่อประกอบการประพันธ์เพลง กล่าวคือ ในสมัยก่อนคณะหนังตะลุงมีประมาณ 9-12 คนประกอบด้วย นายหนัง (ผู้เล่น) 2 คน นั่งทางหัวหอยก (ส่วนโคนของต้นกล้วยที่ใช้ปักรูปหนัง) สำหรับพากย์รูปพระ รูปนาง คนหนึ่งนั่งทางปลายหอยก สำหรับพากย์ยักษ์ ตัวตลกและตัวเบ็ดเตล็ดอื่นๆ นายหนังทั้งสองจึงเรียกกันในสมัยก่อนว่าหัวหอยก-ปลายหอยก มีลูกคู่ครบตามเครื่องดนตรี คือ คนตีทับ 2 คน (ต่อมาใช้คนเดียวตีทับ 2 ลูก) กลอง 1 คน ปี 1 คน โหม่ง 1 คน ฉิ่ง 1 คน กรับ 1 คน (ตอนหลังคนตีโหม่ง ฉิ่งและกรับใช้คนเดียว) และมีหมอทางไสยศาสตร์ประจำโรงอีก 1 คน ซึ่งเรียกว่า หมอกบโรง

ในส่วนเครื่องดนตรีหนังตะลุงคณะหนึ่งมีเครื่องดนตรีประกอบการเล่นประมาณ

6 อย่าง คือ

1. กลอง 1 ลูก (เป็นกลองขนาดเล็ก มีหนังหุ้มสองข้างหน้ากลองเส้นผ่าศูนย์กลางกว้างประมาณ 8-10 นิ้ว หัว-ท้ายเล็กกว่าตรงกลางเล็กน้อยกลองมีความยาวประมาณ 10-20 นิ้ว ใช้ไม้ตี 2 อัน)

2. ทับ 2 ลูก (1 คู่) ในสมัยก่อนดนตรีหลักมีทับ 1 คู่สำหรับคุมจังหวะและเดินทำนอง (ทับทำด้วยไม้กลึงและเจาะข้างใน ลักษณะคล้ายกลองยาวแต่ส่วนท้ายสั้นกว่าและขนาดย่อมกว่าหุ้มด้วยหนังบางๆ เช่น หนังค่าง) ทับทั้ง 2 ลูกนี้มีขนาดต่างกันเล็กน้อยเพื่อให้ได้เสียงต่างกันและสมัยก่อนมีขนาดโตกว่าปัจจุบัน

3. ฉิ่ง 1 คู่

4. โหม่ง 1 คู่เสียงสูงลูกหนึ่ง ใช้สำหรับประกอบเสียงขับกลอน (โหม่งทั้งคู่แขวนตรึงขนานกันอยู่ในรางไม้ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตัวโหม่งทำด้วยทองเหลืองหรือทองแดง ถ้าหล่อกลมแบบข้องขนาดข้องวงเรียกว่า "โหม่งหล่อ" ถ้าทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแล้วควนให้ส่วนที่จะตีสูงกลมขึ้นกลางแผ่นเรียกว่าโหม่งฟาก)

5. ปี่ 1 เล้า

6. กรับ หรือ แกระ 1 คู่ (ใช้เคาะรางกับโหม่ง) สำหรับประกอบจังหวะ

สำหรับบทประพันธ์ Esoteric ที่มีความหมายว่า "เบื้องหลังการถ่ายทำ" ได้นำเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดและประเภท มาบรรเลงร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นการรวมวง (Ensemble) แบบใหม่ และสอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแสดงหนังตะลุง ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ อุปกรณ์ประกอบฉาก แสง สี เงา ดนตรี เสียงเครื่องดนตรีพื้นบ้าน รวมทั้ง น้ำเสียงพากย์ของนายหนัง เป็นต้น

- เพลง Nang-Ta-Lung Overture

บทประพันธ์นี้เป็นบทประพันธ์ใหม่โรงของหนังตะลุง เสมือนการเกริ่นนำและเรียกผู้ชมก่อนการแสดงหนังตะลุงจะเริ่มต้นขึ้น โดยบรรยายภาพรวมคร่าวๆ ของการแสดงหนังตะลุงทั้งหมด ผู้ประพันธ์จึงต้องศึกษาขั้นตอนการแสดงหนังตะลุงเพื่อประกอบการประพันธ์บทประพันธ์นี้

ขั้นตอนในการแสดงหนังตะลุง

หนังตะลุงทุกคณะมีลำดับขั้นตอนและโครงสร้างในการแสดงเหมือนกันจนถึงเป็นธรรมเนียมนิยม ดังนี้

1. ตั้งเครื่อง คือเมื่อขึ้นบนโรงพร้อมแล้วตีเครื่อง 1 เพลงเป็นการบอกให้ชาวบ้านรู้ว่า คืนนี้หนังแสดงแน่นอน หนังมาขึ้นโรงแล้ว เสียงโหม่งได้ยินไปไกลพอสมควร

บาท พระอิศวรรูปหนึ่งตะลุยมี่เพียง 2 กร ถือจักร และ พระขรรค์ เพื่อให้รูปกะทัดรัดสวยงามดัง
ตัวอย่างภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 ออกรูปพระอิศวร หรือรูปโค
(ที่มา : ออนไลน์ <http://www.muanglung.com>)

8. ออกรูปฉะ หรือรูปจับ "ฉะ" หมายถึง การสู้รบระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์

9. ออกรูปปรายหน้าบทหรือรูปภาค ปราย หมายถึง อภิปราย ภาค หมายถึง
ประกาศ เสมือนเป็นตัวแทนนายหนังตะลุง เป็นรูปชายหนุ่มแต่งกายโอรสเจ้าเมือง มีหน้า
เคลื่อนไหวได้ มือทำเป็นพิเศษให้นิ้วมือทั้ง 4 อ้าออกจากนิ้วหัวแม่มือได้ อีกมือหนึ่งงอเกือบตั้งฉาก
ติดกับลำตัวถือดอกบัว หรือช่อดอกไม้ หรือธงดังตัวอย่างภาพที่ 1.4

ภาพที่ 1.4 ออกรูปปรายหน้าบทหรือรูปภาค
(ที่มา : ออนไลน์ <http://www.longtonpaldom2012.blogspot.com>)

10. ออกรูปบอกเรื่องคือรูปบอกคนดูให้ทราบว่า ในคืนนี้หนังแสดงเรื่องอะไร สมัยที่หนังแสดงเรื่องรามเกียรติ์เพียงเรื่องเดียว ก็ต้องบอกให้ผู้ดูทราบว่าแสดงเรื่องรามเกียรติ์ตอนใด บอกคณะบอกเค้าเรื่องย่อๆ เพื่อให้ผู้ดูสนใจติดตามดู หนังทั่วไปนิยมใช้รูปนายขวัญเมืองบอกเรื่อง

11. ขับร้องบทเกี่ยวจอบทกลอนที่นายหนังตะลุงใช้เป็นบทขับร้องกลอนสั้นก่อนตั้งนามเมืองหรือแสดงเรื่อง และขับร้องในช่วงที่สองก่อนที่จะแสดงเรื่องต่อไปหลังจากพักเที่ยงคืน บทเกี่ยวจอบทเกี่ยวจอบทกลอนมีชื่อเรียกหลายอย่าง

12. ตั้งนามเมืองหรือตั้งเมือง เริ่มแสดงเป็นเรื่องราวจากการวางลำดับขั้นตอนของหนังตะลุง ผู้ประพันธ์นำเค้าโครงดังกล่าว ประกอบเสียงดนตรีประจำตัวหนัง ตามลำดับขั้นตอน มาเป็นแนวทางในการประพันธ์บทประพันธ์ที่ชื่อ Nang-Ta-Lung Overture นี้ โดยใช้เครื่องดนตรีเป็นประเภท Wind Symphonic Band

ประโยชน์ที่ได้รับ

1) สามารถประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงประสานอย่างเหมาะสมให้กับวงดนตรีในรูปแบบที่หลากหลาย

2) เป็นแนวทางในการประพันธ์เพลงที่นำภูมิปัญญาของวัฒนธรรมในภาคต่างๆ ของประเทศไทย มาใช้เป็นแรงบันดาลใจ